

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Eleştirel Okumaya Yönelik Metaforik Algıları

Metaphorical Perceptions of Turkish Teacher Candidates towards Critical Reading

Sayfa | 787

Tuncay TÜRK BEN , Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, tuncayturkben@aksaray.edu.tr

Cansel MARAŞLI , Yüksek Lisans Öğrencisi, Aksaray Üniversitesi, cmarasli18@gmail.com

Geliş tarihi - Received: 19 Mart 2024
Kabul tarihi - Accepted: 18 Mayıs 2024
Yayın tarihi - Published: 28 Ağustos 2024

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 787-818.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 787-818.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Öz. Bu çalışmanın amacı, Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik metaforik algılarını belirlemektir. Araştırmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2023 – 2024 eğitim – öğretim yılı güz yarıyılında İç Anadolu bölgesinde bulunan iki devlet üniversitesinde Türkçe Öğretmenliği Lisans Programında öğrenim gören 97 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen bir form kullanılmıştır. Formun ilk kısmında öğretmen adaylarının kişisel bilgileri için bir bölüme ikinci kısmında ise metafor elde etmek amacıyla “*Eleştirel okuma benim için/bana göre ... gibidir/benzer. Çünkü ...*” şeklinde tamamlanması istenilen ifadeye ve gerekli açıklamalara yer verilmiştir. Toplanan verilerin analizinde içerik analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre Türkçe öğretmeni adayları eleştirel okumaya yönelik 444 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Analiz sonucunda bu metaforlardan 47 tanesinin tekrar ettiği, 307 tane metaforun ise sadece bir kez kullanıldığı belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının en çok kullandıkları metaforların “dedektif” (%1,57), “yapboz” (%1,57) ve “süzgeç” (%1,35) olduğu tespit edilmiştir. Metaforlar gerekçeleri dikkate alınarak 25 kategori altında toplanmıştır. Araştırmada Türkçe öğretmeni adaylarının bir kısmının en fazla iki metafor üretebildiği, bazılarının gerekçe belirtirken metaforla ilgisi olmayan gerekçeler yazdığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Eleştirel Okuma, Metafor, Algı, Türkçe Öğretmeni Adayı.

Abstract. The aim of this study is to determine the metaphorical perceptions of prospective Turkish teachers towards critical reading. Basic qualitative research design was used in the study. The study group of the research consists of 97 prospective teachers studying in the Turkish Language Teaching Undergraduate Program at two state universities in the Central Anatolia region in the fall semester of the 2023-2024 academic year. A form developed by the researchers was used as a data collection tool in the study. In the first part of the form, there is a section for the personal information of the pre-service teachers, and in the second part of the form, in order to obtain metaphors, "Critical reading is like/similar to ... for/to me. Because ..." and necessary explanations were given. Content analysis technique was used to analyze the collected data. According to the research findings, prospective Turkish teachers produced 444 valid metaphors about critical reading. As a result of the analysis, it was determined that 47 of these metaphors were repeated and 307 metaphors were used only once. It was determined that the most frequently used metaphors of pre-service teachers were "detective" (1.57%), "puzzle" (1.57%) and "filter" (1.35%). Metaphors were grouped under 25 categories considering their justifications. In the study, it was determined that some of the prospective Turkish teachers were able to produce at most two metaphors and some of them wrote justifications that were not related to the metaphor.

Keywords: Turkish Education, Critical Reading, Metaphor, Perception, Candidate Of Turkish Teacher.

Extended Abstract

Introduction. Today, one of the most important ways individuals use to access information is reading. In this context, societies that want to adapt to the needs of the changing world and direct the future should give more importance to reading. For this reason, individuals should be taught to use the information they acquire by filtering it through their own minds, rather than using it without researching or questioning. Achieving this will be achieved by gaining critical reading skills, which is one of the important subtypes of reading (Aşılıoğlu and Yaman, 2017). Critical reading means that an individual questions what he reads, thinks deeply, and reaches a conclusion using reliable sources and his own mind (Aybek and Aslan, 2015; Özdemir, 2007; Özensoy, 2012).

It is understood that in today's world, critical reading skills should be acquired by all individuals. The role and responsibility of teachers in teaching this skill to students is very important. In this context, future Turkish teachers studying in education faculties should also have the necessary equipment and skills. The perceptions of Turkish teacher candidates, who will play an active role in teaching critical reading skills to students, regarding this concept are also considered important. One of the studies carried out to determine perception is metaphor studies (Budak and Kula, 2017). All categories expressed by the terms "metaphor" and "metaphorical"; It is explained and limited by metaphors and derivatives of metaphor such as "metaphor", "allegory", "metaphor", "allusion", "allusion" (Demir and Karakaş Yıldırım, 2019; Ekici, 2016). Metaphors are evaluations obtained by interpreting meanings and analogies made by individuals in line with their knowledge and experience (Çoklar and Bağcı, 2009).

It is a language skill that enables the development of skills such as critical reading, scientific thinking and critical thinking. The role of teachers is very important in developing this skill, which has an important place in the academic success of students. In this study, it was aimed to determine the metaphorical perceptions of teacher candidates towards the concept of critical reading.

Method. In the study, the basic qualitative research model qualitative research design was used. The study group of this research, which aims to determine the perceptions of prospective Turkish teachers towards critical reading with metaphors, consists of a total of 97 prospective teachers studying at the 3rd grade and 4th grade levels of the Turkish Language Teaching Program of two universities in the Central Anatolia region in the fall semester of the 2023-2024 academic year. Easily accessible sampling method was preferred in sample selection. A semi-structured form developed by the researchers and generally used in metaphor studies was used to collect the data of this research. Content analysis, one of the qualitative data analysis methods, was used to analyze the data obtained in this study, which aims to determine the perceptions of teacher candidates towards critical reading.

Results. This research, which was conducted to determine the metaphorical perceptions of Turkish teacher candidates towards critical reading, was conducted with 97 teacher candidates. 444 valid metaphors were developed by teacher candidates. 307 of the developed metaphors do not repeat. The metaphors included in the study were grouped under 25 conceptual categories. In the study, the most repeated metaphors were detective (1.57%), puzzle (1.57%), filter (1.35%), labyrinth (1.12%), compass (1.12%), mirror (0.90%), puzzle (0.67%), light (0.45%) and tunnel (0.45%) were determined as the most recurring metaphors. The categories with the most repetition are object (14.63%), nature (10.36%), abstract (cognitive) (9.23%) and action (7.65%).

Türkben, T. ve Maraşlı, C. (2024). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik metaforik algıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2), 787-818.*

DOI. 10.51460/baebd.1455460

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 787-818.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 787-818.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Discussion and Conclusion. Pre-service teachers explain critical reading with different concepts. Considering the reasons, it can be said that the perception level of the prospective teachers regarding the concept is quite good. In today's world, where we live in the age of information and technology, individuals are faced with an intense and constant flow of information. In this situation, individuals' ability to perceive necessary and accurate information selectively and without prejudice depends on gaining critical reading skills beyond basic literacy skills. In other words, critical reading emerges as a language skill needed in our age (Aşılıoğlu and Yaman, 2017). It is considered important for teacher candidates who will educate future generations to acquire this skill.

As a result, metaphors can be used as a research tool in determining prospective teachers' perceptions and opinions about reading and critical reading. It has also been proven by qualitative research findings that metaphors are an important tool in researching the processes and concepts that are the basis of the educational process. For this reason, metaphors have an important role in guiding the education and training practices of teacher candidates. Since metaphors have the feature of providing long-term memorability, metaphors can be used in education and metaphors can be used as a learning tool in lessons. In this way, students' perspectives can be analyzed. The sample group in this study consists of 3rd and 4th grade students studying in the Turkish language teaching department at two state universities. The sample can be selected from students studying in different departments or faculties or students studying in different cities, and the metaphors of these students regarding critical reading can be compared. In this study, metaphorical perceptions were obtained using the qualitative method. Future studies can be enriched with studies using mixed designs, including quantitative methods. Metaphor studies can also be carried out for different critical language skills.

Giriş

Günümüzde teknoloji ve iletişim araçlarının sunmuş olduğu sınırsız bilgi akışı karşısında bireylerin doğru ve güvenilir bilgiye kısa sürede ulaşmaları oldukça önemlidir. Bireyin doğru ve güvenilir bilgileri elde etmesi ise iyi düzeyde okuma ve dinleme becerisine sahip olmayı gerektirmektedir (Benzer ve Bozkurt, 2020). Birey, karşılaştığı bilgileri olduğu gibi kabul etmemeli aksine edindiği bilgiyi sorgulamalı, eleştirmeli, doğruluğunu araştırmalı, farklı durum ve koşullara uyarlayabilmeli, yeni bilgileri ön bilgileriyle karşılaştırıp değerlendirebilmeli ve problem çözme sürecinde bu bilgilerden yararlanabilmelidir (Demir ve Kan, 2017). Tüm bu zihinsel işlemlerin gerçekleştirilmesinde ise dört temel dil becerisinden biri olan okumanın ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Bireylerin bilgiye erişmesinde başvurdukları en önemli yollardan biri okumadır. Bu bağlamda değişen dünyanın gereksinimlerine uyum sağlamak ve geleceğe yön vermek isteyen toplumların okumaya daha fazla önem vermesi gerekmektedir. Bireylere edindikleri bilgileri araştırmadan, sorgulamadan kullanmak yerine kendi zihin süzgeçlerinden geçirerek kullanmaları gerekliliği kazandırılmalıdır. Bunun sağlanması ise bireylere eleştirel okuma becerisinin kazandırılmasıyla gerçekleşecektir (Aşılıoğlu ve Yaman, 2017; Türkben, 2021).

Eleştirel okuma, bireylerin okuma yoluyla edindikleri bilgileri kendi zihin süzgeçlerinden geçirerek daha doğruyu, iyiyi, güzeli ortaya çıkarma ve edindikleri bu bilgilerle yeni ürünler ortaya koyabilme işi olarak tanımlanmaktadır (Çifçi, 2006). “Eleştirel okuma, bireyin okuduklarını sorgulaması, analiz etmesi, yorumlaması, değerlendirmesi ve kendi mantık süzgecinden geçirerek bir sonuca ulaşmasıdır.” (Demir ve Kan, 2017, s.666). Eleştirel okuma, metinle iletişimsel bir etkileşim içerisine girerek metni anlamlandırmaya çalışmaktır (Türkben, 2021). Görüldüğü üzere eleştirel okuma kavramı, hayatı doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen pek çok kavramın daha geniş bir perspektifle ele alınmasını gerektiren bir “yeniden okuma” girişimi olarak değerlendirilebilir. Başka bir ifade ile eleştirel okuma, bireyin okudukları üzerinde sorgulama yapması, derinlemesine düşünmesi, güvenilir kaynaklardan ve kendi aklını kullanarak bir sonuca varmasıdır (Aybek ve Aslan, 2015; Özdemir, 2007; Özensoy, 2012). Yapılan tanımlamalara bakıldığında eleştirel okumanın üst düzey düşünme becerilerini kullanmayı gerektirdiği görülmektedir. Öğrenme-öğretme süreçlerinde farklı metin türlerini daha detaylı ele almaya imkân sağlayan bu beceri ilkökul düzeyinden itibaren öğrencilere kazandırılmalıdır.

Eleştirel okuma becerisinin öğrencilere kazandırılmasında öğretmenlerin rolü ve sorumluluğu oldukça önemlidir. Bu bağlamda eğitim fakültelerinde öğrenim gören geleceğin Türkçe öğretmenleri de gerekli donanım ve becerilere sahip olmalıdır. Eleştirel okuma becerisini öğrencilere kazandırmada etkin rol oynayacak Türkçe öğretmeni adaylarının bu kavram ile ilgili algıları da önemli görülmektedir. Algı belirlemeye yönelik yapılan çalışmalardan biri metafor çalışmalarıdır (Budak ve Kula, 2017). “Metafor” ve “metaforik” terimlerinin ifade ettiği tüm kategoriler; “eğretileme”, “istiare”, “mecaz”, “kinaye”, “telmi” gibi mecaz ve mecazin türevleriyle açıklanmakta ve sınırlandırılmaktadır (Demir ve Karakaş Yıldırım, 2019; Ekici, 2016). Metafor, bireylerin bilgi ve birikimleri doğrultusunda yaptıkları anlamlandırma ve benzetmelerin yorumlanması ile elde edilen değerlendirmelerdir (Çoklar ve Bağcı, 2009). Bir başka tanımda ise metafor, bir durum veya kavramın benzer nitelikleri bakımından farklı bir durum veya kavramla açıklanması olarak tanımlanmıştır (Karadağ, 2015). Arslan ve Bayraktı’ya (2006) göre metafor, genel yargı ve kavramların açıklanmasında bilenen ve aşına olunan yargı ve kavramlarla

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 787-818.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 787-818.
Araştırma Makalesi / Research Paper

ifade edilmesi olarak tanımlanmıştır. Metaforların, başta eğitim olmak üzere çeşitli alanlarda insan davranış ve algılarını anlamada kullanılan temel araçlar olduğu bilinmektedir (Koçak, 2013).

Öğrencilerin dil becerilerinin geliştirilmesinde öncelikle bu becerilere olan tutum ve algılarının belirlenmesi önem taşımaktadır (Kemiksiz, 2019). Bu bağlamda Saydam (2022) sınıf öğretmeni adaylarının ilk okuma yazma öğretimi sürecine yönelik metaforik algılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Saydam ve Ferah Özcan (2021) da yapmış oldukları çalışmalarında ilkökul öğretmenlerinin ilk okuma yazma öğretimi sürecine ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemeye çalışmışlardır. Alanyazında öğrencilerin temel dil becerilerine ilişkin algılarını ortaya koymak için çeşitli metafor çalışmaları da bulunmaktadır. Yapılan çalışmalara bakıldığında ilkökul birinci sınıf öğrencileri (Köksal, Erginer ve Baloğlu, 2016) ile ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin (Bulut ve Kuşdemir, 2018) “okuma ve yazma” kavramlarını nasıl algıladıkları metaforlar yoluyla belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının “okuma” (Erdağı Toksun, 2019; Karakuş ve Kozçetin, 2016), “yazma” (Tiryaki ve Demir, 2016), “okuma ve yazma” (Çetinkaya Özdemir ve Kaya, 2021; Özenç ve Özenç, 2018), “dinleme, konuşma, okuma ve yazma” (Bozpolat, 2015; Ulu, 2019), “hızlı okuma” (Kemiksiz, 2019), “eleştirel dinleme” (Emiroğlu, Arslanbaş ve Işkın, 2023) ve “eleştirel yazma” (Topçuğlu-Ünal ve Tekin, 2013) becerilerine ve dilbilim kavramına (Şimşek ve Kaplan, 2022) yönelik algılarını tespit etmeye yönelik çalışmalar bulunmaktadır.

Türkçe öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerisi bakımından yetkin olmaları beklenmektedir. Öğretmenlerin bilişsel yetkinliği kadar duyuşsal olarak da kendi yetkinliklerine duydukları inanç önemlidir (Ünal ve Sever, 2013). Kısa zaman sonra öğretmen olacak adayların özyeterlik algılarının yüksek olması oldukça önemlidir. Öğretmen adaylarının özyeterlik algılarını likert tipi ölçeklerle belirlemeye yönelik çalışmalar bulunmaktadır (Aybek ve Aslan, 2015; Karasakaloğlu, Saracaloğlu ve Yılmaz Özelçi, 2012; Ünal ve Sever, 2013). Ancak alanyazında öğretmen adaylarının “eleştirel okuma”ya ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemeye yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Buradan hareketle bu araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir. Elde edilen bulguların alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı

Eleştirel okuma, bilimsel düşünme ve eleştirel düşünme gibi becerilerin gelişmesini sağlayan bir dil becerisidir. Öğrencilerin akademik başarısında da önemli bir yer tutan bu becerinin geliştirilmesinde öğretmenlerin rolü oldukça önemlidir. Bu bağlamda yeni nesilleri yetiştirecek öğretmen adayları göreve başladıklarında, derslerinde bu beceriyi uygulama çalışmalarıyla geliştirecek yetkinliğe ve özyeterlik algısına sahip olmaları gerekmektedir. Bu çalışmada da öğretmen adaylarının eleştirel okuma kavramına yönelik algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının; eleştirel okuma kavramına ilişkin metafor algıları nelerdir?
2. Öğretmen adaylarının; eleştirel okuma kavramına ilişkin algıladıkları metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında sunulmaktadır?

Yöntem

Araştırma deseni

Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okuma becerisine yönelik metaforik algılarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmanın temel özelliği, bireylerin gerçeği sosyal dünyalarıyla etkileşimleri içinde nasıl inşa ettiği üzerine yoğunlaşmasıdır. Nitel araştırmalar anlamın nasıl inşa edildiğiyle, insanların hayatlarını ve dünyalarını nasıl anlamlandırdıklarıyla ilgilidir. Temel nitel araştırmanın öncelikli amacı bu anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamaktır (Merriam, 2013). Mevcut çalışmada da öğretmen adaylarının eleştirel okuma kavramı ile ilgili algıları inceleme konusu yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Çalışma grubu

Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik algılarını metaforlar ile tespit etmeyi amaçlayan bu araştırmanın çalışma grubunu, 2023 – 2024 eğitim – öğretim güz yarısında İç Anadolu bölgesinde bulunan iki devlet üniversitesinin Türkçe Öğretmenliği Programı 3. sınıf ve 4. sınıf düzeylerinde öğrenim gören toplam 97 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem araştırmacıya hem zaman hem de ekonomiklik sağlar (Baltacı, 2018).

Tablo 1.

Çalışma grubunun kişisel bilgilerine ait frekans ve yüzde değerleri

Değişkenler	1	2	Toplam
Cinsiyet	Kız	Erkek	
f	62	35	97
%	63,91	36,08	100
Sınıf	3.sınıf	4.sınıf	
f	42	55	97
%	43,29	56,70	100

Verilerin toplanması

Bu araştırmanın verilerinin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen ve genellikle metafor çalışmalarında kullanılan yarı yapılandırılmış bir form kullanılmıştır. Bu formda öğretmen adaylarının cinsiyetlerini, sınıf düzeylerini ve öğrenim gördükleri üniversiteyi belirlemeye yönelik maddeler ile metafor ve gerekçesini belirlemek amacıyla “Eleştirel okuma benim için/bana göre ..... gibidir/benzer. Çünkü .....” kalıp sorusuna yer verilmiştir. Form hazırlanmadan önce alanyazın taraması gerçekleştirilmiş, öğrencilerin farklı kavramlara yönelik metaforik algılarını belirlemeyi amaçlayan çalışmalar taranmıştır. Hazırlanan taslak form için 4 Türkçe eğitimi alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşü alındıktan sonra form üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Uygulama öncesi hazırlanan form üç öğretmen adayı üzerinde uygulanmıştır.

Türkben, T. ve Maraşlı, C. (2024). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik metaforik algıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 787-818.

DOI. 10.51460/baebd.1455460

Formun öğrencilerin eleştirel okumaya yönelik algılarını belirlediği görülmüştür. Daha sonraki süreçte form araştırmanın çalışma grubuna uygulanmıştır. Her bir katılımcıdan beş adet metafor geliştirmeleri istenmiştir. Veriler bir ders saati içerisinde (40 dk.) toplanmıştır. Araştırmanın verileri, etik kurul onayı alındıktan sonra 2024 yılı Ocak ve Şubat aylarında toplanmıştır.

Sayfa | 794 Verilerin analizi

Öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik algılarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Öncelikle öğrencilerin yazarak cevapladıkları formlar sayılmış, değerlendirmeye alınmayacak olanlar ayıklanmıştır. Boş bırakılan, metafor gerekçesi hiç açıklanmayan ya da metaforla bağlantı kuracak bir şekilde ifade edilmeyen 22 öğrenciye ait 41 metafor örneği elenmiştir. Örnek olarak “Bana göre bulaşık makinesine benzer. Çünkü makinede olduğu gibi sağdan soldan bizlere sular (farklı fikirler, metinler, sözler vb.) gelir.”, “Eleştirel okuma bana göre kitaba benzer. Çünkü ...(açıklanmamış)” vb. ifadeler elenmiştir. Yani benzetmeye ilişkin hiçbir açıklama yapılmamış, zayıf yapıllı kâğıtlar elenmiştir. Araştırmada kodlanan verilerin tutarlılığını sağlamak için Miles ve Huberman’a (1994) ait “Görüş Birliği/(Görüş Birliği+ Görüş Ayrılığı) x 100” formülü kullanılmıştır. Kodlamalar arasındaki tutarlılığın %95 olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra her iki araştırmacı tarafından elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak tasnif edilmiştir. Her iki araştırmacının kayıtları ile elde edilen dökümler karşılaştırılarak gerekli kontroller yapılmıştır. Elde edilen veri setleri gerekli incelemelerden sonra sayısallaştırılmış, öğrencilerin üretmiş oldukları metaforlar sıklık ve benzerlik bakımından gruplandırılmıştır. Uzman görüşleri sonrasında örtüşmeyen metaforlar üzerinde tartışılarak çalışmada kullanılan metafor ve kategorilere son şekli verilmiştir. Araştırmanın iç geçerliliğini sağlamak için alanyazın taranmış, iç güvenilirliğini sağlamak için de veriler iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmanın çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin analizinin nasıl yapıldığı ve araştırma sürecinde yapılanlar ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Son aşamada veriler Microsoft Excel aracılığıyla yüzde ve frekans şeklinde tablolarda gösterilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde Türkçe öğretmeni adayları tarafından “eleştirel okuma” becerisi ile ilgili geliştirilen metaforlar ve bu metaforların yer aldığı kategoriler frekans ve yüzde değerleriyle tablolar ile gösterilmiştir. Belirlenen kategoriler, metaforlarla ilişkileri açısından değerlendirilmiştir. Türkçe öğretmeni adaylarının, yazdıkları metaforlar ile ilgili gerekçeleri kodlanarak verilmiştir.

Tablo 2.

Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya ilişkin metaforları

No.	Metaforlar	f	%	No.	Metaforlar	f	%
1.	Dedektif	7	1,57	178.	Toprak	1	0,22
2.	Yapboz	7	1,57	179.	Metropol	1	0,22
3.	Süzgeç	6	1,35	180.	Ufak patika	1	0,22
4.	Su	5	1,12	181.	Boş kâğıt	1	0,22
5.	Ay	5	1,12	182.	Pencere	1	0,22
6.	Labirent	5	1,12	183.	Manzara	1	0,22

Türkben, T. ve Maraşlı, C. (2024). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik metaforik algıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 787-818.

DOI. 10.51460/baebd.1455460

7.	Pusula	5	1,12	184.	Bardak	1	0,22
8.	Ayna	4	0,90	185.	Araştırma ödevi	1	0,22
9.	Güneş	4	0,90	186.	Analiz	1	0,22
10.	Gökkuşluğu	4	0,90	187.	Akarsu	1	0,22
11.	Gözlük	3	0,67	188.	Koşmak	1	0,22
12.	Beyin	3	0,67	189.	Cennet'in kapısı	1	0,22
13.	Hayat	3	0,67	190.	Kütüphane	1	0,22
14.	Fabrika	3	0,67	191.	Çocuk	1	0,22
15.	Savcı	3	0,67	192.	Güneş ve ay	1	0,22
16.	Deniz	3	0,67	193.	Koşu	1	0,22
17.	Gurmelik	3	0,67	194.	Turnuva	1	0,22
18.	Okyanus	3	0,67	195.	Seyahat	1	0,22
19.	Deniz feneri	3	0,67	196.	Huni	1	0,22
20.	Araba sürmek	3	0,67	197.	Ampul	1	0,22
21.	Bulmaca	3	0,67	198..	Yönetim kurulu	1	0,22
22.	Işık	2	0,45	199.	Öğrenmek	1	0,22
23.	Tünel	2	0,45	200.	Sanat	1	0,22
24.	Anahtar	2	0,45	201.	Bina yapmak	1	0,22
25.	Uyku	2	0,45	202.	Hafiyelik	1	0,22
26.	Gökyüzü	2	0,45	203.	Karabasan	1	0,22
27.	Fener	2	0,45	204.	İçlik	1	0,22
28.	Oyun	2	0,45	205.	Yapboz yapmak	1	0,22
29.	İnci	2	0,45	206.	Mücevher	1	0,22
30.	Kuzey yıldızı	2	0,45	207.	İlaç	1	0,22
31.	Gece	2	0,45	208.	Arkadaş	1	0,22
32.	Merdiven	2	0,45	209.	Yol	1	0,22
33.	Mikroskop	2	0,45	210.	Lamba	1	0,22
34.	Yolculuğa çıkmak	2	0,45	211.	Kitap okumak	1	0,22
35.	Silgi	2	0,45	212.	Yolda yürümek	1	0,22
36.	Okul	2	0,45	213.	Ağaç dalları	1	0,22
37.	Tarafsızlık	2	0,45	214.	Makas	1	0,22
38.	Filozof	2	0,45	215.	Çam ağacı	1	0,22
39.	Kahve	2	0,45	216.	Deve	1	0,22
40.	Futbol hakemi	2	0,45	217.	Rehber	1	0,22
41.	Ak sakallı dede	2	0,45	218.	Renk cümbüşü	1	0,22
42.	Tatile çıkmak	2	0,45	219.	Şerbetli pide	1	0,22
43.	Köprü	2	0,45	220.	Biriyle tanışmak	1	0,22
44.	Arkeolojik kazı yapmak	2	0,45	221.	Ebeveyn olmak	1	0,22
45.	Anne	2	0,45	222.	Tamamı ekili tarla	1	0,22
46.	Evlendikten sonra değişen damat	2	0,45	223.	Hedefi bilmeden yola çıkmak	1	0,22
47.	Yağmur	2	0,45	224.	Denge kurmak	1	0,22
48.	Örgü	1	0,22	225.	Buz dağı	1	0,22
49.	Döngü	1	0,22	226.	Yolculuk	1	0,22
50.	Yolcu	1	0,22	227.	Nehir	1	0,22

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 787-818.

Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 787-818.

Araştırma Makalesi / Research Paper

51.	Karınca'nın yuvasına eklemek götürmesi	1	0,22	228.	Hayata başka pencerelerden bakmak	1	0,22
52.	Puzzle çözmek	1	0,22	229.	Bahar temizliği	1	0,22
53.	Keşif yolculuğu	1	0,22	230.	Yüzmek	1	0,22
54.	Gerçeklik süzgeci	1	0,22	231.	Karınca	1	0,22
55.	Bakış açısı	1	0,22	232.	Mahkeme süreci	1	0,22
56.	Büyüteç	1	0,22	233.	Makine	1	0,22
57.	Yolda olmak	1	0,22	234.	Akıl küpü	1	0,22
58.	Portre	1	0,22	235.	Kara delik	1	0,22
59.	Üst düzey beceriye sahip olma	1	0,22	236.	Kaynananın gelinle uğraşması	1	0,22
60.	İşletim sistemi	1	0,22	237.	Hâkim	1	0,22
61.	Hayat felsefesi	1	0,22	238.	Cüzdân	1	0,22
62.	Macera romanı	1	0,22	239.	Zırh	1	0,22
63.	Yemek yemek	1	0,22	240.	Araba	1	0,22
64.	Madalyon	1	0,22	241.	Dikiş makinesi	1	0,22
65.	Diyalog kurma aracı	1	0,22	242.	Ağaçların çiçek açması	1	0,22
66.	Zincir halkaları	1	0,22	243.	Dünya kıtaları	1	0,22
67.	Dedektif gibi davranmak	1	0,22	244.	Ormanda gezmek	1	0,22
68.	Virüs programı	1	0,22	245.	Gül	1	0,22
69.	İnşaat	1	0,22	246.	Kılıç	1	0,22
70.	Hasat vakti	1	0,22	247.	Baba	1	0,22
71.	Aşk		0,22	248.	Kılavuz	1	0,22
72.	Emniyet kemeri	1	0,22	249.	Baharın gelişi	1	0,22
73.	Hayati önem	1	0,22	250.	Yeni fidan	1	0,22
74.	İp yumağı	1	0,22	251.	Sirke ve limon	1	0,22
75.	Antikor	1	0,22	252.	Bahçivanlık	1	0,22
76.	Uçurum	1	0,22	253.	Ok	1	0,22
77.	Uzun bir yol	1	0,22	254.	Gece ile gündüz	1	0,22
78.	Oyun oynamak	1	0,22	255.	Bisiklet sürmek	1	0,22
79.	Dedektifler çalışması	1	0,22	256.	Sonbaharda yürümek	1	0,22
80.	Pirinç ayıklamak	1	0,22	257.	Raylar	1	0,22
81.	Birbirinden ayrılmayan kâğıt ve kalem	1	0,22	258.	Kuzunun annesini bulması	1	0,22
82.	Öğretmen	1	0,22	259.	Odun kırmak	1	0,22
83.	Bilinç açma anahtarı	1	0,22	260.	At gözlüğünü çıkarmak	1	0,22
84.	Örtük anlamı keşfetmek	1	0,22	261.	Tele kinetik enerji	1	0,22
85.	Harita	1	0,22	262.	Doğurtmaca	1	0,22
86.	Geçit	1	0,22	263.	Taşıyıcı kolon	1	0,22
87.	Mahkeme	1	0,22	264.	Kalite kontrol	1	0,22
88.	Yıllandıkça kıymetlenen peynir	1	0,22	265.	Savaşlarda kullanılan Turan taktiği	1	0,22
89.	Zihinsel egzersiz	1	0,22	266.	Diş çektirmek	1	0,22
90.	Tartışmaya katılmak	1	0,22	267.	Sorgulayarak anlamak	1	0,22
91.	Ofsaytı bilmek	1	0,22	268.	Kutup yıldızı	1	0,22
92.	Tütsü	1	0,22	269.	Kabartma tozu	1	0,22
93.	Filtre	1	0,22	270.	Çukur	1	0,22

Türkben, T. ve Maraşlı, C. (2024). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik metaforik algıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2), 787-818.*

DOI. 10.51460/baebd.1455460

94.	Elek	1	0,22	271.	Kâşif	1	0,22
95.	Cetvel	1	0,22	272.	Fidan	1	0,22
96.	İzci	1	0,22	273.	Tohum	1	0,22
97.	Ekmek	1	0,22	274.	Sudoku oyunu	1	0,22
98.	Çeşitli yemeklerden oluşan restoran menüsü	1	0,22	275.	Yazar/şair ile aynı kaldırımda oturmak	1	0,22
99.	Önemli okuma türü	1	0,22	276.	Mühendislik mesleği	1	0,22
100.	Bahçe	1	0,22	277.	Yaşam	1	0,22
101.	Şelale	1	0,22	278.	İnşaat şantiyesi	1	0,22
102.	Orman	1	0,22	279.	Ev temizlemek	1	0,22
103.	Ayrık otu olmak	1	0,22	280.	Çocuk büyütme	1	0,22
104.	İnce düşünebilme yeteneği	1	0,22	281.	Okyanustaki inci mercan	1	0,22
105.	Hedefe yönelik	1	0,22	282.	Yüzmeyi öğrenmek	1	0,22
106.	Künefe	1	0,22	283.	Merdiven çıkmak	1	0,22
107.	Sigara	1	0,22	284.	Dağın tepesi	1	0,22
108.	Karpuz	1	0,22	285.	Yeni kitap kokusu	1	0,22
109.	Yönetmen	1	0,22	286.	Denizin uç kısmı	1	0,22
110.	Müzik aleti	1	0,22	287.	Kaybolan siyah tel toka	1	0,22
111.	Kalıpları kırmak	1	0,22	288.	Çiçek bahçesinde dolaşan arı	1	0,22
112.	Doğruyu bulmak için izlenen yol	1	0,22	289.	Evlilikte nişan dönemi	1	0,22
113.	Yazdığını sorgulamak	1	0,22	290.	Annemin 42'lik porselen takımı	1	0,22
114.	Farklı bakış açısı	1	0,22	291.	Balık tutmak	1	0,22
115.	Doğru ve yanlış ayırt etmek	1	0,22	292.	Balta girmemiş orman	1	0,22
116.	Yazılanı sorgulamak	1	0,22	293.	Keşfedilmemiş yıldız	1	0,22
117.	Sherlock Holmes	1	0,22	294.	Kar tanesi	1	0,22
118.	Kendim	1	0,22	295.	İnsan yüzü	1	0,22
119.	Tabu yıkan buldozer	1	0,22	296.	Altın arama dedektörü	1	0,22
120.	Zihin yetiştirme egzersizi	1	0,22	297.	Rapunzel'in saçları	1	0,22
121.	Dalgalı deniz	1	0,22	298.	Detaylı inceleme	1	0,22
122.	Eğlence	1	0,22	299.	Dedektif gibi incelemek	1	0,22
123.	İnce eleyip sık dokumak	1	0,22	300.	Pazardan en iyi elmayı seçmek	1	0,22
124.	Denize girmek	1	0,22	301.	Kedi	1	0,22
125.	Hastalıklı ilişki	1	0,22	302.	İnternet	1	0,22
126.	Beyaz sayfa	1	0,22	303.	Dereceli gözlük	1	0,22
127.	Yıldızlar	1	0,22	304.	Projeksiyon	1	0,22
128.	Deniz ucu	1	0,22	305.	Dağcı çantası	1	0,22
129.	Rengarenk çiçek bahçeleri	1	0,22	306.	Aile varlığını hissetmek	1	0,22
130.	Meyve veren ağaç	1	0,22	307.	Bahçede ürün yetiştirmek	1	0,22
131.	Terazi	1	0,22	308.	Kral Midas'ın eli	1	0,22
132.	Hesap makinesi	1	0,22	309.	Diken yiyen deve	1	0,22
133.	Enstrüman	1	0,22	310.	Kütüphane olmak	1	0,22

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 787-818.

Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 787-818.

Araştırma Makalesi / Research Paper

134.	Çocuk olmak	1	0,22	311.	Sonu görünmeyen deniz	1	0,22
135.	Toprak ve su	1	0,22	312.	Çeşitli sebzelerle yapılmış yemek	1	0,22
136.	Atatürk	1	0,22	313.	Karşılaşılan yol ayrımı	1	0,22
137.	Beyaz kuş	1	0,22	314.	Dağa tırmanmak	1	0,22
138.	Detay	1	0,22	315.	Mavi ışık kullanmak	1	0,22
139.	Yeni yiyecek /içecek tatmak	1	0,22	316.	Şirket çalışanları toplantısı	1	0,22
140.	Bilgi kumbarasına yeni bilgiler eklemek	1	0,22	317.	Herkesin kendi penceresinden bakması	1	0,22
141.	Öz eleştiri	1	0,22	318.	Sürpriz kutu açmak	1	0,22
142.	At binmek	1	0,22	319.	Güneşin parlaklığı	1	0,22
143.	İnşaat yapmak	1	0,22	320.	Olayların görünmeyen yönleri	1	0,22
144.	Sosyal medyada dolaşmak	1	0,22	321.	Soğuk – sıcak oyunu	1	0,22
145.	Keşfedilmemiş maden	1	0,22	322.	Maç sonrası kritik ve yorum	1	0,22
146.	Adalet terazisi	1	0,22	323.	Kalem	1	0,22
147.	Uçsuz bucaksız çöl	1	0,22	324.	Uzun bir yolda yürümek	1	0,22
148.	Uzun bir yolculuğa çıkmak	1	0,22	325.	Dağın zirvesine çıkmak	1	0,22
149.	Suçluyu arayan dedektif	1	0,22	326.	Fabrika çıkışı olmama	1	0,22
150.	Yıldız	1	0,22	327.	Yürümeyi öğrenmek	1	0,22
151.	Tatlı	1	0,22	328.	Kalıplardan uzaklaşmak	1	0,22
152.	Çiçek	1	0,22	329.	Çiçeği yaprak yaprak ayırmak	1	0,22
153.	Toplumun aynası	1	0,22	330.	Labirentten çıkmak	1	0,22
154.	Yazar	1	0,22	331.	Manzaraya yakından bakmak	1	0,22
155.	Ev	1	0,22	332.	Karışık çerezin içinden bademi bulmak	1	0,22
156.	Sonsuz bir deniz	1	0,22	333.	Mahalle	1	0,22
157.	Matematik	1	0,22	334.	Doğru ölçen terazi	1	0,22
158.	Nar	1	0,22	335.	Madalyonun her iki yüzünü göstermesi	1	0,22
159.	Harita inceleyen pusula	1	0,22	336.	Korkularını yenmek	1	0,22
160.	Küçük Prens	1	0,22	337.	Yolun başındaki levhalar	1	0,22
161.	Komutan	1	0,22	338.	Takımı olmayan sporcu	1	0,22
162.	Akan nehir	1	0,22	339.	Adım atmayı yeni öğrenen bebek	1	0,22
163.	Her şeyi yeni öğrenmeye başlayan çocuk	1	0,22	340.	Bilim kurgu /fantastik film	1	0,22
164.	Sorgulatmayı hedefleyen filozof	1	0,22	341.	Otobüste yolculuk yapanların penceresi	1	0,22
165.	Bir yazarın günlüğünü okumak	1	0,22	342.	Görme engelli insanın gördüğü rüya	1	0,22
166.	Mahkûma son kararını veren yargıç	1	0,22	343.	Bebeğin annesine olan bağı	1	0,22

Türkben, T. ve Maraşlı, C. (2024). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik metaforik algıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2), 787-818.*

DOI. 10.51460/baebd.1455460

167.	Koltuğun derilerini sökmek	1	0,22	344.	Karanlık odada ışık açmak	1	0,22
168.	Çorap söküşü	1	0,22	345.	Kâşif olmak	1	0,22
169.	Çark	1	0,22	346.	Uçan güvercin	1	0,22
170.	Rehber önderliğinde hazırlanmış antrenman programı	1	0,22	347.	Bardağın dolu ve boş tarafından bakmak	1	0,22
171.	Güzel yemek yapmak	1	0,22	348.	Gösteriş için yapılan ibadet	1	0,22
172.	Yakınımıza tavsiye vermek	1	0,22	349.	MEB de verilen İngilizce eğitimi	1	0,22
173.	Küçük çocuk zihni	1	0,22	350.	Cerrah olmak	1	0,22
174.	Soru çözmek	1	0,22	351.	Hedefini belirlemiş donanımlı araç	1	0,22
175.	Başkasının pusulasıyla rota çizmek	1	0,22	352.	Gözleri bozulan birinin gözlük kullanması	1	0,22
176.	Yağmurlu havada sığınılan çatı	1	0,22	353.	Gökyüzüne uzanan yol	1	0,22
177.	Son nefesinde çocuklarını düşünen anne	1	0,22	354.	Kahvenin yanında gelen küçük su	1	0,22
Toplam						444	100

354 metaforun yer aldığı Tablo 2 incelendiğinde Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okuma becerisi için ürettikleri geçerli toplam metafor sayısı 444 olarak belirlenmiştir. Üretilen 444 metafordan 47'si tekrarlamaktadır. Öğretmen adayları tarafından; dedektif (%1,57), yapboz (%1,57), süzgeç (%1,35), labirent (%1,12), pusula (%1,12), ayna (%0,90), bulmaca (%0,67), ışık (%0,45) ve tünel (%0,45) metaforlarının en fazla tekrar eden metaforlar oldukları belirlenmiştir. 307 metaforun ise tekrarlanmadığı tespit edilmiştir. Metaforlar ve ilgili oldukları kategoriler Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3.

Eleştirel okuma becerisine yönelik geliştirilen metaforların yer aldığı kategoriler, frekans ve yüzde dağılımı

No.	Kategori	f (Ö.A.) (%)	Metaforlar	f (T.S.) (%)
1.	Nesne	65 (14,63)	Süzgeç (6), Pusula (5), Ayna (4), Gözlük (3), Anahtar (2), Fener (2), Silgi (2), Merdiven (2), İnci (2), Zincir halkaları (1), Madalyon (1), Emniyet kemeri (1), İp yumağı (1), Harita (1), Tütsü (1), Filtre (1), Elek (1), Cetvel (1), Çark (1), Bardak (1), Huni (1), Ampul (1), Lamba (1), Makas (1), Beyaz sayfa (1), Birbirinden ayrılmayan kâğıt ve kalem (1), Cüzdan (1), Zırh (1), Araba (1), Dikiş makinesi (1), Kılıç (1), Ok (1), Raylar (1), Dereceli gözlük (1), Kalem (1), Boş kâğıt (1), Kaybolan siyah tel toka (1), Dağcı çantası (1) Altın arama dedektörü (1), Pencere (1), Mücevher (1), Doğru ölçen terazi (1), Keşfedilmemiş	46 (12,99)

			maden (1), Yolun başındaki levhalar (1), Büyüteç (1), İçlik (1)	
2.	Hayvan	9 (2,02)	Beyaz kuş (1), Deve (1), Karınca (1), Kuzunun annesini bulması (1), Çiçek bahçesinde dolaşan arı (1), Kedi (1), Uçan güvercin (1), Karıncanın yuvasına ekmek götürmesi (1), Diken yiyen deve (1)	9 (2,54)
3.	Eylem	34 (7,65)	Araba sürmek (2), Yazdığını sorgulamak (1), Denize girmek (1), At binmek (1), Odun kırmak (1), Koşmak (1), Yolda yürümek (1), Biriyle tanışmak (1), Bisiklet sürmek (1), Diş çektirmek (1), Ev temizlemek (1) Merdiven çıkmak (1), Balık tutmak (1), Mavi ışık kullanmak (1), Sürpriz kutu açmak (1), Pirinç ayıklamak (1), Yüzmek (1), Sosyal medyada dolaşmak (1), Manzaraya yakından bakmak (1), Labirentten çıkmak (1), Çiçeği yaprak yaprak ayırmak (1), Dağın zirvesine çıkmak (1), Dağa tırmanmak (1), Tartışmaya katılmak (1), Hedefi bilmeden yola çıkmak (1)Yakınımıza tavsiye vermek (1), Bir yazarın günlüğünü okumak (1), Karanlık odada ışık açmak (1), Denge kurmak (1), Yazılanı sorgulamak (1), Ormanda gezmek (1), Sonbaharda yürümek (1), Bahçede ürün yetiştirmek (1)	33 (9,32)
4.	Doğa	46 (10,36)	Su (5), Deniz (3) Okyanus (3), Yağmur (2), Şelale (1), Dalgalı deniz (1), Denizin ucu (1), Toprak ve su (1), Uçsuz bucaksız çöl (1), Sonsuz bir deniz (1), Akan nehir (1), Toprak (1), Manzara (1), Akarsu (1), Buz dağı (1), Nehir (1), Okyanustaki inci mercan (1), Dağın tepesi (1), Denizin uç kısmı (1), Kar tanesi (1), Uçurum (1), Sonu görünmeyen deniz (1), Orman (1), Bahçe (1), Rengarenk çiçek bahçeleri (1), Meyve veren ağaç (1), Çiçek (1), Ağaçların çiçek açması (1), Ağaç dalları (1), Çam ağacı (1), Fidan (1), Tohum (1), Tamamı ekili tarla (1), Gül (1), Baharın gelişi (1), Yeni fidan (1), Balta girmemiş orman (1)	37 (10,45)
5.	Eğitim	8 (1,80)	Okul (2), Matematik (1), Soru çözmek (1), Araştırma ödevi (1), Kütüphane (1), Kitap okumak (1), Kütüphane olmak (1)	7 (1,97)
6.	Evlilik	4 (0,90)	Evlendikten sonra değişen damat (2), Kaynananın gelinle uğraşması (1), Evlilikte nişan dönemi (1)	3 (0,84)
7.	Yiyecek	18 (4,05)	Kahve (2), Ekmek (1), Çeşitli yemeklerden oluşan restoran menüsü (1), Künefe (1), Karpuz (1), Yeni yiyecek/içecek tatmak (1), Tatlı (1), Nar (1), Güzel yemek yapmak (1), Şerbetli pide (1), Sirke ve limon (1), Kabartma tozu (1), Çeşitli sebzelerle yapılmış yemek (1), Karışık çerezin içinden bademi bulmak (1), Kahvenin yanında gelen küçük su (1), Yemek yemek (1), Yıllandıkça kıymetlenen peynir (1)	17 (4,80)
8.	Sanat	3 (0,67)	Müzik aleti (1), Enstrüman (1), Sanat (1)	3 (0,84)

9.	Lider	1 (0,22)	Atatürk (1)	1 (0,28)
10.	Evren	28 (6,30)	Ay (5), Güneş (4), Gökkuşluğu (4), Göküzü (2), Kuzey Yıldızı (2), Gece (2), Yıldızlar (1), Yıldız (1), Güneş ve ay (1). Gece ile gündüz (1), Kutup yıldızı (1), Güneşin parlaklığı (1), Keşfedilmemiş yıldız (1), Kara delik (1), Dünya kıtaları (1)	15 (4,23)
11.	Çocuk	7 (1,57)	Küçük çocuk zihni (1), Bebeğin annesine olan bağı (1), Çocuk olmak (1), Adım atmayı yeni öğrenen bebek (1), Çocuk (1), Her şeyi yeni öğrenmeye başlayan çocuk (1), Çocuk büyümek (1)	7 (1,97)
12.	Süreç	25 (5,63)	Yolculuğa çıkmak (2), Tatile çıkmak (2), Koşu (1), Seyahat (1), Öğrenmek (1), Bina yapmak (1), Yol (1), Yolculuk (1), Keşif yolculuğu (1), Yolda olmak (1), Hasat vakti (1), Uzun bir yol (1), İnşaat yapmak (1), Doğruyu bulmak için izlenen yol (1), İnce eleyip sık dokumak (1), Uzun bir yolculuğa çıkmak (1), Bahar temizliği (1), Uzun bir yolda yürümek (1), Yürümeyi öğrenmek (1), Döngü (1), Kâşif olmak (1), Yürümeyi öğrenmek (1), Doğru ve yanlış ayırt etmek (1)	23 (6,49)
13.	Tarafsızlık	3 (0,67)	Tarafsızlık (2), At gözlüğünü çıkarmak (1),	2 (0,56)
14.	Teknoloji/ Bilim	11 (2,47)	Mikroskop (2), Arkeolojik kazı yapmak (2), İşletim sistemi (1), Virüs programı (1), Antikor (1), Hesap makinesi (1), Projeksiyon (1), İnternet (1), Makine (1)	9 (2,54)
15.	Kitap/Fil m	7 (1,57)	Macera romanı (1), Sherlock Holmes (1), Küçük Prens (1), Rapunzel 'in saçları (1), Kral Midas 'in eli (1), Bilim/kurgu fantastik film (1), Yeni kitap kokusu (1)	7 (1,97)
16.	Meslek	26 (5,85)	Dedektif (7), Savcı (3), Gurmelik (3), Öğretmen (1), İzci (1), Yönetmen (1), Yazar (1), Komutan (1), Bahçıvanlık (1), Kâşif (1), Cerrah olmak (1), Mühendislik mesleği (1), Hafiyelik (1), Hâkim (1), Kılavuz (1), Rehber (1)	16 (4,51)
17.	Adalet	5 (1,12)	Adalet terazisi (1), Mahkeme (1), Mahkûma son kararını veren yargıç (1), Mahkeme süreci (1), Terazi (1)	5 (1,41)
18.	Oyun	17 (3,82)	Yapboz (7), Bulmaca (3), Oyun (2), Puzzle çözmek (1), Oyun oynamak (1), Yapboz yapmak (1), Sudoku oyunu (1), Soğuk- sıcak oyunu (1)	8 (2,25)
19.	Futbol	6 (1,35)	Futbol hakemi (2), Ofsaytı bilmek (1), Maç sonrası kritik ve yorum (1), Takımı olmayan sporcu (1), Turnuva (1)	5 (1,41)
20.	Aile	6 (1,35)	Anne (2), Ebeveyn olmak (1), Baba (1), Son nefesinde çocuklarını düşünen anne (1), Aile varlığını hissetmek (1)	5 (1,41)
21.	Araştırma /Sorgula ma	10 (2,25)	Filozof (2), Sorgulayarak anlamak (1), Sorgulatmayı hedefleyen filozof (1) Analiz (1), Dedektif gibi davranmak (1), Dedektifler çalışması (1), Detaylı inceleme (1), Dedektif gibi incelemek (1), Suçlu arayan dedektif (1)	9 (2,54)

22.	Yapı	21 (4,72)	Labirent (5), Fabrika (3), Deniz Feneri (3), Köprü (2), Tünel (2), Ev (1), Metropol (1), Geçit (1), Taşıyıcı kolon (1), İnşaat şantiyesi (1), İnşaat (1)	11 (3,10)
23.	Soyut (Bilişsel)	41 (9,23)	Hayat (3), Ak sakallı dede (2), Cennet'in kapısı (1), Karabasan (1), Bilgi kumbarasına yeni bilgiler eklemek (1), Olayların görünmeyen yönleri (1), Gökyüzüne uzanan yol (1), Görme engellinin gördüğü rüya (1), Yağmurlu havada sığınılan çatı (1), Başkasının pusulasıyla rota çizmek (1), Korkularını yenmek (1), Kalıplardan uzaklaşmak (1), Karşılaşılan yol ayrımı (1), Kalıpları kırmak (1), Yaşam (1), Örtük anlamı keşfetmek (1), Bilinç açma anahtarı (1), Akıl küpü (1), Bakış açısı (1), Üst düzey beceriye sahip olma (1), Hayat felsefesi (1), Diyalog kurma aracı (1), Hayati önem (1), Zihinsel egzersiz (1), İnce düşünebilme yeteneği (1), Farklı bakış açısı (1), Zihin yetiştirme egzersizi (1) Tabu yıkan buldozer (1), Otobüste yolculuk yapanların penceresi (1), Madalyonun her iki yüzünü göstermesi (1), Herkesin kendi penceresinden bakması (1), Hayata başka pencerelerden bakmak (1), Yazar/şair ile aynı kaldırımda oturmak (1), Bardağın dolu ve boş tarafından bakmak (1), Toplumun aynası (1), Ayrık otu olmak (1), Hedefe yönelik (1), Gerçeklik süzgeci (1)	38 (10,73)
24.	Kavram	19 (4,27)	Beyin (3), Işık (2), Uyku (2), Detay (1), Öz eleştiri (1), Mahalle (1), Eğlence (1), Aşk (1), Yolcu (1), Örgü (1), İlaç (1), Arkadaş (1), Portre (1), Önemli okuma türü (1), İnsan yüzü (1),	15 (4,23)
25.	Diğer Metaforlar	23 (5,18)	Sigara (1), Kendim (1), Hastalıklı ilişki (1), Gösteriş için yapılan ibadet (1), MEB' de verilen İngilizce eğitimi (1), Rehber önderliğinde hazırlanmış antrenman programı (1), Yönetim kurulu (1), Renk cümbüşü (1), Tele kinetik enerji (1), Doğurtmaca (1), Annemin 42'lik porselen takımı (1), Pazardan en iyi elmayı seçmek (1), Şirket çalışanları toplantısı (1), Çorap söküğü (1), Koltuğun derilerini sökmek (1), Gözleri bozulan birinin gözlük kullanması (1), Hedefini belirlemiş donanımlı araç (1), Harita inceleyen pusula (1), Fabrika çıkışı olmama (1), Ufak patika (1), Kalite kontrol (1), Savaşlarda kullanılan Turan taktiği (1), Çukur (1)	23 (6,49)

Tablo 3 incelendiğinde Türkçe öğretmen adaylarının eleştirel okuma becerisine yönelik geliştirdikleri metaforlar 25 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Oluşturulan kategorilerden en fazla metafor içeren kategori "Nesne" (f: 65, %14,63), en az metafor içeren kategori ise "Lider" (f: 1, %0,22) olduğu görülmektedir. "Diğer ve Süreç" (f: 23), "Evren ve Kavram" (f: 15), "Hayvan-Teknoloji/Bilim-Araştırma/Sorgulama" (f: 9), "Eğitim-Çocuk-Kitap/Film" (f: 7), "Adalet-Futbol-Aile" (f: 5) ve "Evlilik ve Sanat" (f: 3) kategorilerinde yer alan metafor sayılarının aynı olduğu tespit edilmiştir. Kategorilerin genel olarak farklı sayıda metafora sahip oldukları görülmektedir. Kategoriler

oluşturulurken 23 metaforun herhangi bir kategoriye dâhil edilemeyeceği belirlenmiştir. Aşağıda, kategorilerde yer alan Türkçe öğretmeni adayları tarafından geliştirilen metaforların birkaçının gerekçelerine yer verilmiştir.

Kategori 1: Nesne

Türkçe öğretmeni adayları tarafından geliştirilen geçerli metaforların büyük çoğunluğu (%12,99) bu kategoride yer almaktadır. Nesne kategorisinde 46 farklı metafor üretilmiştir. Bu metaforların 65 öğretmen adayı tarafından tekrar edildiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının sıkça kullandığı “süzgeç” ve “pusula” gibi metaforlar bu kategoride bulunmaktadır. Üretilen metaforların sıklığı süzgeç (f: 6), pusula (f: 5), ayna (f: 4), gözlük (f: 3), anahtar (f: 2), fener (f: 2), silgi (f: 2), merdiven (f:2) ve inci (f: 2) şeklinde belirlenmiştir. Diğer metaforlar ise birer kez kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının üretmiş oldukları metafor örnekleri ve gerekçeleri aşağıda Tablo 5’te verilmiştir:

Tablo 5.
Nesne kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 41	Süzgeç	“Eleştirel okuma benim için süzgeç gibidir. Çünkü nasıl ki ihtiyaç olunan ve olunmayan bir şey süzgeç ile birbirinden ayrılıyorsa ben de eleştirel okuma sonunda edindiğim bilgileri doğru ve yanlış olarak değerlendirebileceğimi düşünürüm.”
Ö.A. 57	Pusula	“Eleştirel okuma benim için pusula gibidir. Çünkü sorgulayarak doğru anlama yönelmemizi sağlar, bize yol gösterir.”
Ö.A. 37	Anahtar	“Eleştirel okuma benim için anahtar gibidir. Çünkü nasıl ki anahtar kilitli bir kapıyı açılıyorsa ben de eleştirel okuma sonunda yeni yöntem ve fikirler için kapıların açılacağını düşünürüm.”

Kategori 2: Hayvan

Hayvan kategorisinde dokuz farklı metafor üretilmiştir. Geliştirilen metaforlar dokuz öğretmen adayı tarafından tekrar edilmiştir. Öğretmen adaylarının bu kategori için ürettikleri metaforlara beyaz kuş (f: 1), deve (f: 1) ve karınca (f: 1) örnek gösterilebilir. Bu kategoride her metafor sadece bir kez kullanılmıştır. Hayvan kategorisinde yer alan bazı metafor örnekleri ve alınma nedenleri Tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6.
Hayvan kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 58	Beyaz kuş	“Eleştirel okuma bana göre beyaz kuşa benzer. Çünkü özgür şekilde düşüncelerimizi ifade etmemizi sağlar.”
Ö.A. 13	Deve	“Eleştirel okuma benim için deve gibidir. Çünkü deve bütün hayvanlardan daha çok su içer ve çölün zorlu şartlarında kilometrelerce yol giderek insana kolaylık sağlar. Okuma süreci de zihnimizi bir su gibi tüketir ama uzun yollar katetmemizi sağlar.”

Ö.A. 48	Uçan güvercin	"Eleştirel okuma bana göre uçan bir güvercin gibidir. Çünkü tıpkı gökyüzünde özgürce uçan bir güvercin misali bireye eleştirel düşünme imkânı verir."
---------	---------------	---

Kategori 3: Eylem

Bu kategoride öğretmen adayları tarafından üretilen 33 farklı metafor yer almaktadır. Geliştiren metaforlar 34 öğretmen adayı tarafından kullanılmıştır. Eylem kategorisinde araba sürmek (f: 2) metaforu dışında üretilen metaforlar birer kez ifade edilmiştir. Eylem kategorisinde yer alan örnek metaforlar ve sebeplerine ilişkin açıklamalar Tablo 7'de verilmiştir:

Tablo 7.

Eylem kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 61	Araba sürmek	"Eleştirel okuma benim için araba sürmek gibidir. Çünkü okuma sonunun nereye gideceğini bilmeden okuruz."
Ö.A 11	Labirentten çıkmak	"Eleştirel okuma benim için labirentten çıkmak gibidir. Çünkü her ince ayrıntıyı doğru algıladığımda karmaşık parçalar beni anlamlı bir bütüne götürür."
Ö.A 4	Mavi ışık kullanmak	"Eleştirel okuma benim için mavi ışık kullanmak gibidir. Çünkü yazar düşüncelerini görünmez kalemle yazmışçasına ben de bunları ışıkla dikkatli bir şekilde aramaya çalıştığımı hissedirim."

Kategori 4: Doğa

Doğa kategorisinde 37 farklı metafor geliştirilmiştir. Bunlar 46 öğretmen adayı tarafından tekrar edilmiştir. Öğretmen adaylarının bu kategoride en fazla kullandıkları metaforlar su (f: 5), deniz (f: 3) okyanus (f: 3) ve yağmur (f: 2) olmuştur. Bu metaforlar dışında üretilen metaforlar birer kez kullanılmıştır. Bu kategoride bulunan bazı metaforlar ve gerekçeleri Tablo 8'de sunulmuştur:

Tablo 8.

Doğa kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 79	Su	"Su gibidir çünkü yanlış temellendirilen argümanları temizler."
Ö.A. 8	Toprak	"Eleştirel okuma benim için toprak gibidir. Çünkü derine kazdıkça yeni bilgilerle beraber sonradan dikkatimi çeken gerçeklerle yüzleşeceğimi düşünürüm."
Ö.A. 28	Buz dağı	"Eleştirel okuma bana göre buz dağına benzer. Çünkü sadece göz önünde olanı değil görünmeyen kısma erişmeyi sağlar. Böylelikle görünmeyeni ortaya çıkarmaya yardım eder. Eleştirel okumayla birlikte görünenden öteye gitmeyi öğreniriz ve ufkumuz genişler."

Kategori 5: Eğitim

Öğretmen adayları tarafından bu kategori için yedi farklı metafor geliştirilmiştir. Bunlar sekiz öğretmen adayı tarafından tekrar edilmiştir. Bu kategoride okul (f: 2) metaforu haricindeki metaforlar öğretmen adayları tarafından bir kez kullanılmıştır. Üretilen bazı metaforlara ve kullanılma sebeplerine Tablo 9'da yer verilmiştir:

Tablo 9.
Eğitim kategorisi örnek metaforlar ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 83	Okul	"Eleştirel okuma bana göre okuldur gibidir. Çünkü metin yalnızca harflerden, tümcelerden, paragraflardan meydana gelmez. Okul da böyledir içerisinde yalnızca dersler yoktur. Karakterler, davranışlar, nitelikli bireyler okuldan çıkar. Eleştirel okumada da nitelikli okur böyle oluşur."
Ö.A. 21	Araştırma ödevi	"Eleştirel okuma benim için araştırma ödevi gibidir. Çünkü eleştirel okuma yaparken sanki bir konuyu derinlemesine araştırır gibi bilgi edineceğimi düşünürüm."
Ö.A. 7	Kütüphane	"Eleştirel okuma bana göre kütüphane gibidir. Çünkü ne kadar okursam okuyayım okumanın biteceğini düşünmem."

Kategori 6: Evlilik

Bu kategoride öğretmen adayları tarafından üç farklı metafor geliştirilmiştir. Metaforlar dört öğretmen adayı tarafından tekrar edilmiştir. Evlendikten sonra değişen damat (f: 2) metaforu dışındaki üretilen metaforlar birer kez kullanılmıştır. Evlilik kategorisinde yer alan bazı metaforlar ve gerekçeleri Tablo 10'da gösterilmiştir:

Tablo 10.
Evlilik kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 36	Evlendikten sonra değişen damat	"Eleştirel okuma bana göre evlendikten sonra değişen damada benzer. Çünkü başlarda her şey olumluyken zamanla huyu suyu değişiyorsa ben de eleştirel okuma ile düşüncelerimin değişeceğini düşünürüm."
Ö.A. 35	Kaynananın gelinle uğraşması	"Eleştirel okuma bana göre kaynananın gelinle uğraşmasına benzer. Çünkü kaynana nasıl dilinin ucuna gelen her şeyi olumlu hatta genellikle olumsuz söylüyorsa eleştirel okuma da benim için olumlu ve olumsuz yönlerin ortaya konmasıdır."
Ö.A. 34	Evlilikte nişan dönemi	"Eleştirel okuma bana göre evlilikte nişan dönemine benzer. Çünkü karmaşık bir süreçtir. Metni anlamak için sanki nişan dönemindeymiş gibi metne zaman ayırmalı ve ilgi gösterilmelidir."

Kategori 7: Yiyecek

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 787-818.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 787-818.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Yiyecek kategorisinde öğretmen adayları tarafından geliştirilen 17 farklı metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar 18 öğretmen adayı tarafından tekrar edilmiştir. Bu kategoride bulunan geçerli metaforlar birer kez kullanılmıştır. Sadece kahve metaforu 2 öğretmen adayı tarafından tekrar edilmiştir. Öğretmen adayları tarafından üretilen yiyecek kategorisinde bulunan metaforların bazıları ve gerekçeleri Tablo 11’de verilmiştir:

Tablo 11.

Yiyecek kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gereke
Ö.A. 96	Kahve	“Eleştirel okuma bana göre kahve gibidir. Çünkü kahve uyumuzu açar eleştirel okuma da zihnimizi açar.”
Ö.A. 74	Ekmek	“Eleştirel okuma benim için ekmek gibidir. Çünkü ekmek temel ve gereklidir eleştirel okuma da bizler için temel ve gereklidir.”
Ö.A. 66	Nar	“Eleştirel okuma benim için nar gibidir. Çünkü tıpkı nar gibi dışarıdan bir parça gibi görünüp içinde yüzlerce parça barındırmakta olan metnin her zerresini hassasiyetle gözden geçirmektir.”

Kategori 8: Sanat

Sanat kategorisinde Türkçe öğretmeni adayları tarafından eleştirel okumaya yönelik üç farklı metafor üretilmiştir. Bu metaforlar üç öğretmen adayı tarafından oluşturulmuştur. Bu kategoriye örnek olarak yazılan bazı metaforlara ve açıklamalara aşağıda verilmiştir:

Tablo 12.

Sanat kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gereke
Ö.A. 72	Müzik aleti	“Eleştirel okuma bana göre müzik aletine benzer. Çünkü notlara uygun çalındığında haz verir eleştirel okuma da amacına uygun yapıldığında okuma amacına ulaşılır.”
Ö.A. 59	Enstrüman	“Eleştirel okuma benim için enstrüman gibidir. Çünkü çatlak bir ses çıktığında yanlış olduğunu anlarız. Eleştirel okuma da bize yanlışları ve doğruları gösterir.”
Ö.A. 3	Sanat	“Eleştirel okuma benim için sanat gibidir. Çünkü sanatçı sanatında gördüğünü gösterir, eleştirel okuma da bize görüneni gösterir.”

Kategori 9: Lider

Lider kategorisinde bir metafor belirlenmiştir. Bu kategori içerisinde en az metafor bulunduran kategoridir. Bu metaforun gerekçesine aşağıda yer verilmiştir:

Tablo 13.

Lider kategorisi metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gereke
----------------	---------	--------

Ö.A. 58	Atatürk	<i>“Eleştirel okuma bana göre Atatürk’e benzer. Çünkü Atatürk ölmekte olan bir devleti kurtardı. Eleştirel okuma da anlamlandırmakta zorlanılan metinleri anlamamızı sağlar.”</i>
---------	---------	---

Kategori 10: Evren

Evren kategorisinde 15 farklı metafor yer almaktadır. Bu metaforların 28 öğretmen adayı tarafından tekrar edildiği görülmektedir. Evren kategorisinde yer alan ay (f: 5), güneş (f: 4), gökkuşağı (f: 4), gökyüzü (f: 2), kuzey yıldızı (f: 2) ve gece (f: 2) en sık tekrar eden metaforlar olmuştur. Bu metaforlardan bazıları ve kullanıma nedenleri aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 14.

Evren kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 93	Ay	<i>“Eleştirel okuma bana göre ay gibidir. Çünkü ay gecenin karanlığını aydınlatır eleştirel okuma da bizim karanlıklarımızı aydınlatır.”</i>
Ö.A. 36	Güneş	<i>“Eleştirel okuma bana göre güneş gibidir. Çünkü nasıl güneş gözlerimizi alıyorsa eleştirel okuma sonrasında tıpkı güneşin gözlerimizi aldığı gibi alacağını düşünürüm.”</i>
Ö.A. 80	Gökyüzü	<i>“Eleştirel okuma benim için gökyüzü gibidir. Çünkü gökyüzünde birçok farklı canlı veya bilemediğimiz şeyler olduğu için nasıl bir sonu olduğunu kestiremeyiz eleştirel okumada da sonucu bilemeyiz.”</i>

Kategori 11: Çocuk

Bu kategoride yedi farklı metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar yedi öğretmen adayı tarafından oluşturulmuştur. Kategoride yer alan her bir metafor bir kez ifade edilmiştir. Çocuk kategorisinde yer bazı metaforlar ve gerekçeleri aşağıda örneklendirilmiştir:

Tablo 15.

Çocuk kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 59	Çocuk olmak	<i>“Eleştirel okuma bana göre çocuk olmaya benzer. Çünkü çocuklar yansız davranırlar eleştirel okuma da bize bunu kazandırır.”</i>
Ö.A. 49	Küçük çocuk zihni	<i>“Eleştirel okuma bana göre küçük çocuk zihnine benzer. Çünkü çocuklar olaylara çok farklı yaklaşırlar eleştirel okuma da bizlere olaylara farklı açılardan yaklaşmamızı sağlar.”</i>
Ö.A. 53	Çocuk büyütme	<i>“Eleştirel okuma bana göre çocuk büyütme benzer. Çünkü nasıl ki bir çocuğu büyütürken hiçbir aşamayı atlamadan, her gün yeni şeyler öğretip emek veriyorsak eleştirel okuma da aynı düzende ilerler.”</i>

Kategori 12: Süreç

Süreç kategorisinde 23 farklı metafor olduğu görülmektedir. Bu metaforların 25 öğretmen adayı tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Süreç kategorisinde yer alan yolculuğa çıkmak (f: 2) ve tatile çıkmak (f: 2) metaforları dışında tekrar eden metafora rastlanmamıştır. Bu kategoride yer alan bazı metaforlar ve gerekçeleri şu şekildedir:

Tablo 16.

Süreç kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 24	Yolculuğa çıkmak	"Eleştirel okuma bana göre yolculuğa çıkmak gibidir. Çünkü okuyacağım metin için heyecanlanırım ve neleri keşfedeceğimi hangi kazanımları elde edeceğimi merak ederim."
Ö.A. 3	Öğrenmek	"Eleştirel okuma benim için öğrenmek gibidir. Çünkü öğrendikçe bilgilerin doğruluğuna ulaşip aydınlanırsınız, eleştirel okumada bizleri aydınlatır."
Ö.A. 27	Yol	"Eleştirel okuma bana göre yol gibidir. Çünkü yol zaman zaman zorlu ve engebeli olsa da varmak istediğim yere varırım."

Kategori 13: Tarafsızlık

Bu kategoride iki farklı metafor yer almaktadır. Metaforlar üç öğretmen adayı tarafından oluşturulmuştur. Lider kategorisinden sonra en az metaforun yer aldığı kategoridir. Tarafsızlık kategorisinde bulunan metaforlar ve gerekçeleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 17.

Tarafsızlık kategorisi metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 62	Tarafsızlık	"Eleştirel okuma benim için tarafsızlık gibidir. Çünkü tarafsız yaklaşmak metni her yönden değerlendirme imkânı sağlar."
Ö.A. 42	At gözlüğünü çıkarmak	"Eleştirel okuma bana göre at gözlüğünü çıkarmaya benzer. Çünkü okuduklarını düşünmeden, sorgulamadan, üst düzey becerilerini kullanmadan okuyan biri eleştirel okuma tekniklerini kullanarak önceki okumalarından farklı sorgulayarak, eleştirerek okumaya başlar."

Kategori 14: Teknoloji/bilim

Teknoloji/bilim kategorisinde dokuz farklı metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar 11 öğretmen adayı tarafından tekrar edilmektedir. Mikroskop metaforu 2 öğretmen adayı tarafından kullanılmıştır. Yer alan diğer metaforlar bir kez ifade edilmiştir. Teknoloji/bilim kategorisinde yer alan bazı metaforlar ve gerekçelerine aşağıda yer verilmiştir:

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 787-818.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 787-818.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Tablo 18.
Teknoloji/bilim kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 79	Mikroskop	"Eleştirel okuma benim için mikroskopa benzer. Çünkü mikroskop her detayı gösterir. Eleştirel okuma da metindeki detayları gösterir."
Ö.A. 95	Virüs programı	"Eleştirel okuma benim için virüs programı gibidir. Çünkü yararlı olmayan şeyleri kabul etmez."
Ö.A. 82	İşletim sistemi	"Eleştirel okuma benim için işletim sistemi gibidir. Çünkü belli bir sistematikte metni irdeler."

Kategori 15: Kitap/film

Bu kategoride yedi farklı metafor belirlenmiştir. Metaforlar yedi öğretmen adayı tarafından oluşturulmuştur. Her bir metafor bir öğretmen adayı tarafından üretilmiştir. Kitap/film kategorisinde yer alan bazı metaforlar ve gerekçeleri aşağıda örneklendirilmiştir:

Tablo 19.
Kitap/film kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 84	Macera romanı	"Eleştirel okuma benim için macera romanları gibidir. Çünkü macera romanlarında derinlemesine bir araştırma ve sorgulayış vardır. Tıpkı eleştirel okumadaki gibi."
Ö.A. 63	Sherlock Holmes	"Eleştirel okuma bana göre Sherlock Holmes gibidir. Çünkü metni en ince ayrıntısına kadar inceler."
Ö.A. 66	Küçük Prens	"Eleştirel okuma benim için Küçük Prens gibidir. Çünkü okurun metne verdiği değeri Küçük Prens'in gülüne verdiği değer gibi görmesine aracılık eder."

Kategori 16: Meslek

Meslek kategorisinde 16 farklı metafor bulunmaktadır. Bu metaforların 26 öğretmen adayı tarafından tekrar ettiği görülmektedir. Meslek kategorisinde yer alan "dedektif" metaforu (f: 7) öğretmen adayları tarafından sıkça kullanılan metaforlardan biridir. Bunu sırasıyla savcı (f: 3) ve gurmelik (f: 3) metaforları takip etmiştir. Bu kategoride yer alan bazı metaforlar ve gerekçeleri aşağıda verilmiştir:

Tablo 20.
Meslek kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 77	Dedektif	"Eleştirel okuma bana göre dedektife benzer. Çünkü dedektif elde ettiği verileri tarafsız bir şekilde bir araya getirir ve sonuca ulaşır. Eleştirel okuma da bizleri tarafsız bir şekilde sonuca iletir."
Ö.A. 41	Savcı	"Eleştirel okuma benim için savcı gibidir. Çünkü nasıl ki savcı suçluları yargılama ve sorgulama sürecinde aktif bir rol oynuyorsa ben de eleştirel okuma sonunda bilgiler arasında mantıklı ve güvenilir olan

Türkben, T. ve Maraşlı, C. (2024). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik metaforik algıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2), 787-818.*

DOI. 10.51460/baebd.1455460

		<i>düşünceleri sorgulama ve yargılama sürecini uygulayacağımı düşünürüm.”</i>
Ö.A. 86	İzci	<i>“Eleştirel okuma bana göre izciye benzer. Çünkü izci adım adım iz sürerek ulaşmak istediğine ulaşır. Eleştirel okuma da beni aradığıma götürür.”</i>

Kategori 17: Adalet

Bu kategoride beş farklı metafor yer almaktadır. Metaforlar beş öğretmen adayı tarafından tekrar edilmiştir. Adalet kategorisinde yer alan bazı metaforlar ve kullanılma sebepleri şu şekildedir:

Tablo 21.

Adalet kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 96	Mahkeme	<i>“Eleştirel okuma bana göre mahkeme gibidir. Çünkü mahkeme gelen her olayı inceler ben de eleştirel okuma yaparken her şeyi araştırmam incelemem gerektiğini düşünürüm.”</i>
Ö.A. 59	Terazi	<i>“Eleştirel okuma benim için terazi gibidir. Çünkü terazinin kefeleri eşit olunca denk gözükür. Eleştirel okuma ile olumlu olumsuz yönler eşitlenir.”</i>
Ö.A. 56	Mahkûma son kararını veren yargıç	<i>“Eleştirel okuma benim için mahkûma son kararını veren yargıca benzer. Çünkü yargıç bu aşamada iyice ölçüp, tartar. Eleştirel okuma da bizden okuduklarımızın üzerine derinlemesine ölçme, tartma ister.”</i>

Kategori 18: Oyun

Oyun kategorisinde 8 farklı metafor bulunmaktadır. Yer alan metaforların 17 öğretmen adayı tarafından tekrar ettiği görülmektedir. Oyun kategorisinde yer alan “yapboz” metaforu (f: 7) öğretmen adayları tarafından en sık üretilen metaforlardan biridir. Bulmaca (f: 3) ve oyun (f: 2) metaforları kategoride en fazla sıklığa sahip diğer metaforlardır. Bu kategoride yer alan bazı metaforlar ve gerekçelerine Tablo 22’de yer verilmiştir:

Tablo 22.

Oyun kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 14	Yapboz	<i>“Eleştirel okuma bana göre yapboz gibidir. Çünkü bizde var olan bilgilerle okumada edindiğimiz bilgileri birleştiririm.”</i>
Ö.A. 94	Bulmaca	<i>“Eleştirel okuma benim için bulmaca gibidir. Çünkü bir şeyden birçok şey bulabiliriz. Eleştirel okuma ile de bir metinle birden çok sonuca ulaşılabilir.”</i>
Ö.A. 50	Sudoku oyunu	<i>“Eleştirel okuma benim için sudoku oyunu gibidir. Çünkü sudokuda istediğimiz sonuca varana kadar birçok yol denenir. Eleştirel okumada da sonuca ulaşmak için yollar deneriz.”</i>

Kategori 19: Futbol

Bu kategori için beş farklı metafor belirlenmiştir. Metaforlar altı öğretmen adayı tarafından tekrar edilmiştir. Kategoride bulunan futbol hakemi metaforu iki öğretmen adayı tarafından kullanılmıştır. Diğer metaforlar ise birer kez yer almaktadır. Futbol kategorisinde yer alan bazı metaforlar ve gerekçeleri şu şekilde örneklendirilmiştir:

Tablo 23.
Futbol kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gereke
Ö.A. 35	Futbol hakemi	"Eleştirel okuma bana göre futbol hakemine benzer. Çünkü nasıl ki bir hakem maç esnasında oyunculara karşı tarafsız tavır sergiliyorsa ben de eleştirel okuma esnasında tarafsız olacağımı düşünürüm."
Ö.A. 6	Turnuva	"Eleştirel okuma benim için turnuva gibidir. Çünkü turnuvalarda olduğu gibi okumada da çok çalışsan çok düşünen kazanır."
Ö.A. 87	Ofsaytı bilmek	"Eleştirel okuma bana göre ofsaytı bilmeye benzer. Çünkü bilmediğimizde pozisyon hakkında yorum yapmak zor olur eleştirel okuma da bize bilmediklerimizi gösterir."

Kategori 20: Aile

Aile kategorisinde beş farklı metafor yer almaktadır. Geliştirilen metaforlar altı öğretmen adayı tarafından tekrar edilmiştir. Aile kategorisinde yer alan bazı metaforlar ve gerekçeleri şu şekildedir:

Tablo 24.
Aile kategorisi metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gereke
Ö.A. 32	Anne	"Eleştirel okuma bana göre anne gibidir. Çünkü nasıl ki annelerimiz bize hayatımız boyunca yanlışlarla doğrularımızı söyleyip yol gösteriyorsa eleştirel okuma da kendi yanlış ve doğrularımızı gösterip bizlere yol gösterir."
Ö.A. 19	Baba	"Eleştirel okuma bana göre baba gibidir. Çünkü nasıl ki bir baba ailesini koruyorsa eleştirel okuma da bizleri yanlış bilgilerden korur."
Ö.A. 29	Ebeveyn olmak	"Eleştirel okuma benim için ebeveyn olmaya benzer. Çünkü eleştirel okumada metinle ilgili her şeyle ilgileniriz. İyi – kötü, doğru – yanlış yorumlarımız, yanlışları yeni fikirler üretmek düzeltmeye çalışırız. Bu eleştirel ve düzelten bakış açısı bana ebeveynleri hatırlatıyor."

Kategori 21: Araştırma/sorgulama

Araştırma/sorgulama kategorisinde dokuz farklı metafor bulunmaktadır. Bu metaforların on öğretmen adayı tarafından tekrar edildiği görülmektedir. Filozof (f: 2) metaforu dışındaki metaforlar birer kez kullanılmıştır. Araştırma/sorgulama kategorisinde yer alan bazı metaforlar ve dayandığı sebepler aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 25.

Araştırma/sorgulama kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 38	Filozof	"Eleştirel okuma bana göre filozofa benzer. Çünkü filozofların en önemli özelliği düşündürmektir. Eleştirel okuma da bizlere düşünmeyi ve sonuca ulaşmamızı sağlar."
Ö.A. 23	Analiz	"Eleştirel okuma benim için analiz gibidir. Çünkü sorgulayarak ve fikirler üzerine düşünerek, bazılarını katılarak bazılarını ise kendi bilgilerimiz üzerinden yeni yorumlar katarak sonuca ulaştığımız bir okuma şeklidir."
Ö.A. 42	Detaylı inceleme	"Eleştirel okuma bana göre detaylı inceleme gibidir. Çünkü okuduklarını sorgulayan, eleştiren, yazar bunu ne için yazmış şeklinde daha fazla sorular sorarak metni okumak ve incelemektir."

Kategori 22: Yapı

Bu kategoride 11 farklı metafor yer almaktadır. Geliştirilen metaforlar 21 öğretmen adayı tarafından tekrar edilmiştir. Bu kategoride öğretmen adayları tarafından sıklıkla "labirent" (f: 5), "fabrika" (f:3) ve "deniz feneri" (f: 3) metaforları kullanılmıştır. Köprü (2) ve tünel (2) diğer sık kullanılan metaforlar olmuştur. Yapı kategorisinde yer alan bazı metaforlar ve gerekçeleri aşağıda sunulmuştur:

Tablo 27.

Yapı kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 78	Labirent	"Eleştirel okuma benim için labirent gibidir. Nasıl ki labirentte yolumuzu bulmak bir uğraş gerektirir, ama sonunda çıkışa varılır. Eleştirel bir okuma gerçekleştirmek içinde uğraş veririz ama sonunda da bir anlama ulaşıyoruz."
Ö.A. 76	Deniz feneri	"Eleştirel okuma benim için deniz feneri gibidir. Çünkü deniz fenerinin gemilere doğru yön gösterdiği gibi eleştirel okumanın da bize doğru yönü göstereceğini düşünüyorum."
Ö.A.25	Tünel	"Eleştirel okuma benim için tünel gibidir. Çünkü nasıl ki her karanlık yolun bir aydınlık sonu var eleştirel okuma ile olumlu ya da olumsuz o yolun sonunu görebilirim."

Kategori 23: Soyut/bilişsel

Bu kategoride 38 farklı metafor oluşturulduğu tespit edilmiştir. Metaforlar 41 öğretmen adayı tarafından kullanılmıştır. Soyut/bilişsel kategorisi en fazla metaforun (%10,73) yer aldığı kategorilerden biridir. Hayat (f: 3) metaforu bu kategoride en fazla kullanılan metafordur. Bu kategoride yer alan bazı metaforlar ve kullanılma nedenleri Tablo 28'de verilmiştir:

Tablo 28.
Soyut/bilişsel kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 68	Hayat	"Eleştirel okuma benim için hayat gibidir. Çünkü hayat içinde her şeyi barındırır eleştirel okuma da bunlardan biridir."
Ö.A. 71	Bakış açısı	"Eleştirel okuma bakış açısı gibidir. Çünkü metindeki olumlu ya da olumsuz durumları fark etmemizi sağlar."
Ö.A. 26	Gökyüzüne uzanan yol	"Eleştirel okuma bana göre gökyüzüne uzana yola benzer. Çünkü öğrendiklerimle ufku genişler ve farklı bir perspektiften bakabilirim."

Kategori 24: Kavram

Kavram kategorisinde 15 farklı metafor yer almaktadır. Metaforlar 19 öğretmen adayı tarafından tekrar edilmiştir. Kavram kategorisinde beyin (f: 3), ışık (f: 2) ve uyku (f: 2) öğretmen adaylarının en sık kullandığı metaforlar olarak belirlenmiştir. Kavram kategorisinde yer alan bazı metaforlar ve gerekçeleri aşağıda örneklendirilmiştir:

Tablo 29.
Kavram kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 43	Beyin	"Eleştirel okuma bana göre beyine benzer. Çünkü beyin kompleks bir yapıya sahiptir. Eleştirel okuma da kompleks bir süreçtir."
Ö.A. 26	Işık	"Eleştirel okuma benim için ışık gibidir. Çünkü ışık karanlıkta bize yol gösterir. Eleştirel okuma da bize karanlıkta yol göstermek için gereklidir."
Ö.A. 74	Aşk	"Eleştirel okuma benim için aşk gibidir. Çünkü vazgeçilmezdir."

Kategori 25: Diğer Metaforlar

Diğer metaforlar kategorisi, öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik geliştirdikleri metaforların herhangi bir kategoriye dâhil olamayacak olanlarının toplandığı kategoridir. Bu kategoride 23 farklı metafor bulunmaktadır. Metaforlar 23 öğretmen adayı tarafından oluşturulmuştur. Bu kategoride yer alan bazı metaforlar ve gerekçeleri aşağıda verilmiştir:

Tablo 30.
Diğer kategorisi örnek metaforları ve gerekçeleri

Öğretmen adayı	Metafor	Gerekçe
Ö.A. 63	Kendim	"Eleştirel okuma bana göre kendime benzer. Çünkü ben kitabı altına üstüne getirerek okurum. Eleştirel okuma da bunu gerektirir."
Ö.A. 30	Renk cümbüşü	"Eleştirel okuma bana göre renk cümbüşüne benzer. Çünkü eleştirel okuma yapabilen birisi olaya sadece tek bir yönden bakmaz. Birçok yönden olayı gözlemler ve değerlendirir. Böylelikle tek bir düşünceye değil bir olayla ilgili birçok düşünceye sahip olur."

Ö.A. 55	Çorap söküğü	<i>“Eleştirel okuma bana göre çorap söküğü gibidir. Çünkü okuma etkinliğine başladığımızda metin bizi akışın içerisine alır ve ön bilgilerimizle çıkarımlar yaparız.”</i>
---------	--------------	---

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik metaforik algılarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma, 97 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adayları tarafından geçerli 444 metafor geliştirilmiştir. Geliştirilen metaforlardan 307'si tekrar etmemektedir. Çalışmaya dâhil edilen metaforlar 25 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Çalışmada en çok tekrarlanan metaforların dedektif (%1,57), yapboz (%1,57), süzgeç (%1,35), labirent (%1,12), pusula (%1,12), ayna (%0,90), bulmaca (%0,67), ışık (%0,45) ve tünel (%0,45) olduğu belirlenmiştir. En fazla tekrarın yer aldığı kategoriler ise nesne (%14,63), doğa (%10,36), soyut (bilişsel) (%9,23) ve eylem'dir (%7,65). Görüldüğü üzere öğretmen adayları eleştirel okumayı farklı kavramlarla açıklamaktadırlar. Öğretmen adaylarının kullandıkları metaforlar ve bunları dayandırdıkları gerekçelere bakıldığı zaman adayların eleştirel okuma ile ilgili algılarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Bilgi ve teknoloji çağını yaşadığımız günümüz dünyasında bireyler yoğun ve sürekli bir şekilde bilgi akışıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Yaşanılan bu durum karşısında bireylerin gerekli ve doğru bilgiyi önyargıdan uzak ve seçici bir şekilde algılayabilmeleri temel okuryazarlık becerisini kazanmanın ötesinde eleştirel okuma becerisini kazanmalarına bağlıdır. Başka bir ifade ile eleştirel okuma çağımızda gereksinim duyulan bir dil becerisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Aşılıoğlu ve Yaman, 2017). Gelecek nesilleri yetiştirecek öğretmen adaylarının da bu beceriyi kazanmaları önemli kabul edilmektedir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının eleştirel özyeterlik algılarının belirlenmesine yönelik çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Ünal ve Sever (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da Türkçe öğretmenliği öğrencilerinin eleştirel okumaya yönelik algılarının yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu bulgu metaforlar aracılığıyla öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik algılarının belirlendiği mevcut araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Aybek ve Aslan (2015) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlilik algıları “katılıyorum” düzeyinde, Aşılıoğlu ve Yaman (2017) tarafından yapılan çalışmada ise “genellikle” düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgular, olumlu olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmaların aksine Karasakaloğlu, Saracaloğlu ve Özcelci (2012) tarafından yapılan bir çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel okuma öz yeterlik algılarının düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Alanyazın incelemesi neticesinde öğretmen adaylarının dil becerilerine ilişkin algılarının metaforlarla belirlendiği çalışmalar da tespit edilmiştir. Ulu (2019) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adayları en fazla okuma kavramı ile ilgili kategori üretirken en az konuşma becerisi ile ilgili kategori üretmişlerdir. Dinleme ve yazma ile ilgili olarak sekizer kategori oluşturdukları görülmektedir. Diğer dil becerilerine dönük algıların sınırlı olması, eğitim ortamlarında okuma becerisine daha fazla önem ve ağırlık verilmesi ile açıklanabilir. Gerçekleştirilen çalışmada diğer dil becerilerine yönelik eğitimlere de yoğunlaşılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Erdağı Toksun'un (2019) çalışmasında “okuma” becerisine ilişkin oluşturulan metaforlarda en fazla gelişme/genişleme, ihtiyaç/gereklilik, başka dünyalara açılan kapı/ özgürlük, yol gösteren, fayda ve mutluluk iken, en az metafor alışkanlık/devamlılık, sıradanlık, zenginlik/çeşitlilik, yakınlık kategorisinde toplanmıştır. Kemiksiz (2019) Türkben, T. ve Maraşlı, C. (2024). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik metaforik algıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2), 787-818.*

tarafından yapılan metafor çalışmasında ise öğretmen adayları “hızlı okuma” ile ilgili 161 geçerli metafor üretmişlerdir. Oluşturulan metafor sayısının fazla olmasını araştırmacı öğretmen adaylarının hızlı okuma becerisini geniş bir açıdan ele almalarına ve beceriyi çok boyutlu bir şekilde düşünmelerine bağlamaktadır. Elde edilen metaforlardan birden fazla katılımcı tarafından tercih edilenler içinde yer alan yarış atı, su, araba sürmek, at yarışı, hızlı yemek yemek, rap müzik, uçak, yaşam, hızlı giden araba ve yarış arabası, bu ortak metaforlar içerisinde en çok kullanılanlardır. Mevcut araştırmada da öğretmen adaylarının 444 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. Üretilen bu metaforlar 25 kategori altında toplanmıştır. Bu bulgu da öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik yüksek algı düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Saydam ve Ferah Özcan’ın (2021) araştırma sonucunda öğretmenlerin ilk okuma yazma öğretimine yönelik oluşturdukları metaforlar “zorlu bir süreç”, “keyifli, eğlenceli ve faydalı bir süreç”, “sonunda bir ürün elde edilen süreç”, “olumlu somut nesne”, “bireysel farklılık” temaları altında toplanmıştır. İlkokul öğretmenlerinin bu temalar çerçevesinde ilk okuma yazma öğretimini inşaatta atılan ilk temel, mısır patlatma, dipsiz kuyu, kanaviçe işleme, deveye hendek atlatma, gökkuşağı, hamur mayalama, sabır taşı, halı dokuma, dezenfektan gibi birçok metaforu nedenleriyle açıkladığı görülmüştür. Çetinkaya Özdemir ve Kaya (2021) tarafından elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda okuma ve yazma becerisiyle ilgili dört kategori ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler “bilişsel katkı”, “kişisel ve mesleki gelişime katkı”, “duyuşsal katkı” ve “entelektüel beceri gelişimine katkı”dır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda öğretmen adaylarının okuma ve yazmaya ilişkin metaforik algılarının genel olarak olumlu olduğu görülmektedir. Karakuş ve Kozçetin’in (2016) yapmış olduğu araştırmada ise 165 Türkçe öğretmeni adayı okuma becerisine yönelik 10 kavramsal kategori altında (yol gösterme, yakınlık, ihtiyaç-gerekliklik, gelişme-genişleme, rahatlatıcı, bunaltıcı, alışkanlık-devamlılık, yansıtma, özgürlük, merak) toplam 669 metafor geliştirmiştir. Öğretmen adaylarının en fazla metafor geliştirdiği kategori “ihtiyaç-gerekliklik” (%19,7) iken öğrencilerin en az metafor geliştirdiği kategori ise “merak” (%2,24) olarak tespit edilmiştir.

Emiroğlu, Arslanbaş ve Işkın’ın (2023) öğretmen adayları üzerinde yapmış olduğu araştırmada eleştirel dinlemeye yönelik 119 geçerli metafor üretilmiştir. Bu metaforların 89’u tekrar etmemektedir. Söz konusu metaforlar kavramsallaştığı alana göre 15 kategori altında toplanmıştır. Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel dinleme için en çok kullandıkları ilk üç metaforun “su” (%4,20), “kitap” (%2,52) ve “bakış açısı” (%1,68) olduğu ortaya çıkmıştır. Topçuoğlu Ünal ve Tekin (2013) tarafından yapılan çalışmada Türkçe Öğretmeni adaylarının eleştirel yazma becerisine yönelik metaforik algıları “çok yönlü düşünme, tarafsızlık ve eşit muamele” olarak üç kategoride toplanmıştır. “Farklı bakış açısı, objektiflik ile olumlu ve olumsuz yönlerden ele alma” en yüksek frekansa sahip olan metaforlar olarak görülmüştür. Mevcut araştırmada öğretmen adaylarının en çok kullandıkları metaforlar “dedektif”, “yapboz” ve “süzgeç” şeklindedir. Kullanılan metafor örnekleri eleştirel okurun özelliklerini yansıtmaktadır. Eleştirel okurlar metnin başından sonuna kadar zıt fikirleri, çelişkileri, sunulan iddiaları, delil veya örnekleri, sebep-sonuç ilişkilerini bir tartışma ortamı (fikir hareketliliği) yapısında tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirip analiz ederler (Emiroğlu, 2014). Karadeniz’e (2014) göre de eğitimin temel hedeflerinden biri karşılaşılan bilgiyi sorgulayabilen, eleştirel bir süzgeçten geçirerek değerlendirebilen bireylerin yetiştirilmesidir. Bu bağlamda öğretmen adayları tarafından kullanılan metaforlar ve metaforları kullanma gerekçeleri öğrencilerin eleştirel okuma becerisine yönelik algılarının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak metaforlar, öğretmen adaylarının okuma ve eleştirel okumaya ilişkin algı ve görüşlerinin belirlenmesinde bir araştırma aracı olarak kullanılabilir. Metaforların eğitim sürecinin temeli olan süreç ve kavramların araştırılmasında önemli bir araç olduğu yukarıda belirtilen nitel araştırma bulgularıyla da ortaya konulmuştur. Bu nedenle metaforlar öğretmen adaylarının eğitim ve öğretim uygulamalarına yön vermede önemli bir role sahiptir. Metaforlar uzun süreli akılda kalıcılık sağlama özelliğine sahip olduğundan eğitimde metaforlar kullanılabilir, derslerde de bir öğrenme aracı olarak metaforlardan yararlanılabilir. Metafor öğretmen ve öğrencilerin kendi deneyim ve temsillerini oluşturma stillerini açığa çıkarmada, öğrencilerin anahtar kavram ve konularla ilgili farkındalıklarını arttırmada, öğrencilerin dil öğrenme faaliyetleri ve durumlarındaki deneyimlerini öğrenci metaforları aracılığıyla açığa çıkararak öğretmenlerin mesleki olarak kendilerini geliştirmelerinde kullanılır (Akhemoğlu, 2011; akt. Karadağ, 2015). Bu bağlamda mevcut araştırmada, öğretmen adaylarının kullandıkları metaforlar ve bunları dayandırdıkları gerekçeler göz önünde bulundurulduğunda adayların eleştirel okuma algılarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Bu çalışmada örneklem grubu iki devlet üniversitesinde Türkçe öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklem farklı bölüm veya fakültelerde okuyan öğrencilerden ya da farklı şehirlerde okuyan öğrencilerden seçilebilir ve bu öğrencilerin eleştirel okumaya ilişkin metaforları karşılaştırılabilir. Bu çalışmada nitel yöntemle metaforik algılar elde edilmiştir. Gelecekteki çalışmalar, nicel yöntemi de içeren, karma desenlerin kullanıldığı çalışmalarla zenginleştirilebilir. Farklı eleştirel dil becerilerine yönelik metafor çalışmaları da yapılabilir.

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 787-818.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 787-818.
Araştırma Makalesi / Research Paper

Kaynakça

- Ahkemoğlu, H. (2011). *A study on metaphorical perceptions of EFL learners regarding foreign language teacher* (Master Of Arts), Republic Of Turkey Çukurova University Enstitute Of Social Sciences, Adana.
- Arslan, M.M. & Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim – öğretim açısından incelenmesi. *Millî Eğitim*, 35(171), 100-108.
- Aşıloğlu, B. & Yaman, F. (2017). Öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik özyeterlik algıları. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(12), 171-179.
- Aybek, B. & Aslan, S. (2015). Öğretmen adaylarının eleştirel okuma özyeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(4), 1672-1683.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *BEÜ SBE Derg.*, 7(1), 231-274.
- Benzer, A. & Bozkurt, B. (2020). Okuma stratejileri öğretiminin ortaokul öğrencilerinin okuduğunu anlama başarılarına etkisi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6(1), 1-29.
- Bozpolat, E. (2015). Türkçe öğretmen adaylarının dört temel dil becerisine ilişkin metaforik algıları. *Turkish Studies*, 10(11), 313-340.
- Budak, Y. & Kula, S. S. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 311-329.
- Bulut, P. & Kuşdemir, Y. (2018). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin okuma ve yazmaya ilişkin algılarının metaforlar yoluyla analizi. *TÜBAV Bilim*, 11(1), 74-86.
- Çetinkaya Özdemir, E. & Kaya, B. (2021). Sınıf öğretmeni adaylarının okuma ve yazma becerisine ilişkin metaforik algıları. *Millî Eğitim*, 50(231), 129-145.
- Çifçi, M. (2009). Eleştirel okuma. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 54(2006/1), 55-80.
- Çoklar, A. N. & Bağcı, H. (2009). Öğretmen adaylarının eğitim teknolojisi kavramına yönelik geliştirmiş olduğu metaforlar. *Journal of Qafqaz University*, (28), 172-184.
- Demir, R. & Kan, M. O. (2017). 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 666-682.
- Demir, C. & Karakaş Yıldırım, Ö. (2019). Türkçede metaforlar ve metaforik anlatımlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 1085-1096.
- Ekici, G. (2016). Biyoloji öğretmeni adaylarının mikroskop kavramına ilişkin algılarının belirlenmesi: bir metafor analizi çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 615-636.
- Emiroğlu, H. (2014). *Eleştirel okuma öğretiminin eleştirel okuma becerisine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Düzce.
- Emiroğlu, S., Arslanbaş, F. & Işkın, G. (2023). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel dinlemeye ilişkin metaforik algıları. *TEBD*, 21(1), 97-123. <https://doi.org/10.37217/tebd.1174416>
- Erdağı Toksun, S. (2019). Türkçe öğretmeni adaylarının okuma kavramına ilişkin metaforik algıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 144-157.
- Karadağ, B. (2015). *Sınıf öğretmeni adaylarına metaforik algıları doğrultusunda yaratıcı drama yöntemiyle demokratik değerlerin kazandırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Karadeniz, A. (2014). Eleştirel okuma özyeterlilik algısı ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 113 – 140.
- Karakuş, N. & Kozçetin, K. (2016). Türkçe öğretmeni adaylarının okuma kavramına yönelik metaforik algılarının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 387-404. <https://doi.org/10.21764/efd.47355>
- Karasakaloğlu, N., Saracaloğlu, S. & Özelçi, S.Y. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel okuma öz-yeterliklerine ilişkin algıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (19), 405-422.

Türkben, T. ve Maraşlı, C. (2024). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik metaforik algıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 787-818.

DOI. 10.51460/baebd.1455460

Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, (2024), 15 (2), 787-818.
Western Anatolia Journal of Educational Sciences, (2024), 15 (2), 787-818.
Araştırma Makalesi / Research Paper

- Kemiksiz, Ö. (2019). Türkçe öğretmeni adaylarının “hızlı okuma” becerisine yönelik metafor algıları. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1)* 71-84.
- Koçak, C. (2013). Metaphorical perceptions of teacher candidates towards the school concept: Lotus flower model. *Mevlana International Journal of Education (MIJE), 3(4)*, 43-56.
- Köksal, Ç., Erginer, E. & Baloğlu, M. (2016). İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okuma ve yazmaya yükledikleri anlamlar. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 11(1)*, 133-156.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. New York: Sage
- Odabaş, H., Odabaş, Z. & Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası, 9(2)*, 431-465.
- Özdemir, E. (2007). *Eleştirel okuma* (7. Basım). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özenç, E. G. & Özenç, M. (2018). Classroom teacher candidates' metaphoric perceptions regarding the concepts of reading and writing: A comparative analysis. *International Education Studies, 11(1)*, 100-110.
- Özensoy, A. U. (2012). Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersiyle ilgili öğrencilerin görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31(1)*, 187 - 202.
- Saydam, E. N. (2022). Sınıf öğretmeni adaylarına göre ilk okuma yazma öğretiminin metaforlar aracılığıyla değerlendirilmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi, 7(1)*, 65-83.
- Saydam, E. N. & Ferah Özcan, A. (2021). İlkokul öğretmenlerine göre ilk okuma yazma öğretimi: Bir metafor çalışması. *IJLET, 9(3)*, 59-80.
- Şimşek, A. & Kaplan, K. (2022). Türkçe öğretmenlerinin dilbilim kavramına yönelik metaforik algıları. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 9*, 148-160.
- Tiryaki, E. N. & Demir, A. (2016). Türkçe öğretmeni adaylarının yazma becerisine yönelik metaforik algıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(33)*, 18-27.
- Topçuoğlu-Ünal, F. & Tekin, M. T. (2013). Eleştirel yazmaya ilişkin Türkçe öğretmeni adaylarının metaforik algıları. *Turkish Studies, 8(13)*, 1595-1606.
- Türkben, T. (2021). Okuma eğitimi F. Temizyürek ve T. Türkben (Ed.), *Türkçe öğretimine genel bir bakış el kitabı* içinde (s. 93-156). Ankara: Pegem Akademi.
- Ulu, H. (2019). Öğretmen adaylarının dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerine ilişkin metaforik algıları. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2)*, 272-314.
- Ünal, T. A. & Sever, A. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik özyeterlik algıları. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi, 2(6)*, 33-42.

Türkben, T. ve Maraşlı, C. (2024). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel okumaya yönelik metaforik algıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 15(2)*, 787-818.

DOI. 10.51460/baebd.1455460